

«Березень–травень 2025: якої правничої допомоги потребували родини незаконно ув'язнених і як ми відповіли»

Дайджест щодо результатів роботи служби правничої допомоги ГО “Об'єднання родичів політв'язнів Кремля” у березні-травні 2025 року

Громадська організація «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля» була заснована у 2017 році з метою боротьби за звільнення громадян України, яких незаконно позбавили волі внаслідок збройної агресії РФ, а також надання підтримки їхнім родинам. Об'єднання спрямовує свою діяльність на досягнення глибоких системних змін, покликаних покращити становище незаконно ув'язнених осіб та підтримати їхні сім'ї. Одним із напрямів роботи організації є безкоштовна правнича допомога, яка надається службою правничої підтримки Організації відповідно до Стандарту надання юридичних послуг заявникам в ГО «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля» та Порядку надання юридичних послуг (правничої допомоги) заявникам юристами ГО «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля».

За березень-травень 2025 року було надано **168 правових консультацій**. Із загального числа звернень **106 становили первинні консультації**, тобто це були перші звернення від особи з певного питання. Натомість **62 консультації** були надані тим клієнтам, які вже звертались за підтримкою, але з іншим питанням.

Серед осіб, що звернулися, переважну частину становили **жінки — 120 осіб** (близько 69%). **Чоловіків було 48 особи**, що складає орієнтовно 31% від загальної кількості. Такий розподіл може свідчити як про більшу активність жінок у пошуку правової допомоги, так і про той факт, що у багатьох випадках саме жінки представляють інтереси незаконно утримуваних родичів (переважно чоловіків).

Найбільша кількість звернень надійшла від осіб, які **на момент звернення перебували за кордоном** — таких було 40. Це може бути пов'язано з тим, що частина родичів утримуваних виїхала за межі України у зв'язку з безпековою ситуацією або переслідуванням. Серед українських регіонів найбільше звернень надійшло з:

- **Київської області та м. Києва — 45**
- **Запорізької області — 53**
- **Харківської області — 10,**
- **Херсонської області — 4;**
- **Миколаївської, Львівської та Донецької областей — по 3 звернення відповідно.**

Також зафіксовано 3 випадки, коли особи **відмовилися вказати своє місце перебування** через особисті причини.

Тематика звернень була досить різноманітною. Найбільше консультацій було надано (а саме за 51 зверненням) одночасно з кількома питаннями, що стосувалися комплексної ситуації — наприклад, щодо встановлення факту позбавлення особистої свободи та оформлення державної грошової допомоги, або поєднання запитів про пошук місцезнаходження особи з підготовкою заяв до державних органів. Серед визначених тематик переважали такі питання:

- Встановлення факту позбавлення особистої свободи — 29 звернень.
- Пошук місцезнаходження особи, звернення щодо пошуку безвісті зниклих цивільних осіб за особливих обставин — 23 звернення.
- Написання заяв та листів щодо незаконного позбавлення волі — 22 звернення (здебільшого - звернення до Офісу Омбудсмана, Координаційного штабу поведінки з військовополоненими, Міністерства закордонних справ, тощо)
- Отримання державної грошової допомоги — 9 звернень.
Отримання витягів з реєстрів — 5 звернень.
- Питання щодо отримання відстрочки від мобілізації особами, що були звільнені з незаконного ув'язнення - 1 звернення.

Варто підкреслити, що у **95 із 139 випадків** правнича допомога супроводжувалася **чітко сформульованим планом супроводу**. Такі плани містили покроковий опис подальших дій, необхідних для захисту прав особи — наприклад, отримання витягів з реєстрів, підготовка скарг до органів влади, направлення заяв до міжнародних інституцій або формування доказової бази. Наявність структурованого плану підвищує якість правового супроводу та дозволяє забезпечити послідовність і результативність дій.

Аналіз звернень до правничої служби свідчить про трансформацію запитів родин: якщо раніше переважали звернення щодо юридичного підтвердження факту позбавлення волі, то сьогодні основна увага зосереджена на практичних механізмах повернення, пошуку та соціального захисту постраждалих. Так, говорячи про проблематику питань, найчастіше родини звертаються з такими питаннями:

- Повернення особи з місця несвободи на території РФ або тимчасово окупованих територіях України. Йдеться про порядок включення до списків на обмін, критерії прийняття рішень, перелік необхідних документів, а також дії у випадках, коли наявні лише непрямі свідчення щодо місця перебування особи.

- Пошук осіб, які вважаються безвісти зниклими (інкомунікадо). Ця категорія охоплює осіб, які були викрадені, після чого зник будь-який зв'язок з ними. Родини потребують супроводу у формулюванні запитів, визначенні адресатів звернень у РФ та на тимчасово окупованих територіях, а також при відсутності реакції з боку державних органів.

- Оформлення державної допомоги родинам або звільненим особам. У фокусі звернень — механізми підтвердження факту незаконного позбавлення волі, можливість отримання грошової підтримки за відсутності рішення суду, а також правовий статус родичів осіб, які залишаються в місцях несвободи.

З метою моніторингу якості наданих послуг організація провела внутрішнє опитування серед осіб, які зверталися за правничою допомогою у відповідний період. З отриманих результатів:

- **90% респондентів оцінили правничу допомогу на максимальні 5 балів;**
- **Середній бал — 4,9 із 5;**
- Всі опитані **підтвердили корисність консультацій**, відзначаючи професіоналізм, доброзичливість, зрозумілу мову викладення та уважне ставлення з боку юристів.

«Все було чудово і дуже професійно. Пані Людмила чітко розклала все по полчках. Дякую їй дуже», — зазначено в одному з відгуків щодо роботи юристки Людмили Шумкової.

Важливою є також емоційна складова підтримки, про що свідчить зворушливе повідомлення однієї з бенефіціарок:

«Я дуже вдячна Об'єднанню, і скажу так — це єдина організація, якій я довіряю, і яка зі мною з моменту викрадення мого чоловіка... Якби не ви — я б упала в розпач... Я дуже-дуже вдячна і хочу, щоб ця організація процвітала надалі... Я завжди рада допомогти».

До прикладів ефективної правничої підтримки належить кейс, у якому завдяки скоординованим діям юристів, родини та державних інституцій вдалося домогтися повернення на територію України матері одного з бенефіціарів, яка тривалий час утримувалась у Центрі тимчасового утримання іноземних громадян на території Російської Федерації. Попри те, що місце її перебування було відоме, ситуація

ускладнювалася відсутністю документів та спробами ФСБ інкримінувати їй шпигунство.

Син затриманої звернувся по допомогу до нашої правничої служби з проханням сприяти поверненню матері. Юристи ініціювали звернення до Міністерства закордонних справ України та Департаменту консульської служби, що дозволило встановити комунікацію з консулом Грузії. Через нього було передано контакти родини, й надалі зв'язок з матір'ю підтримувався безпосередньо.

Водночас активну участь у процесі повернення взяла і родина — зокрема, брат жінки звертався до Державної міграційної служби України. Врешті-решт, жінку депортували на кордон з Грузією, після чого, завдяки злагодженим діям Консульства України в Грузії та ДМС, вона благополучно повернулася на територію України.

На знак вдячності родина здійснила благодійний внесок у розмірі 10 000 грн на користь організації, що надавала правничу підтримку.

Близько половини опитаних зазначили, що потребуватимуть додаткової правничої підтримки в подальшому, з огляду на складність і тривалість процесів, пов'язаних із супроводом справ у судах, зверненнями до міжнародних інституцій та необхідністю подолання мовчання або бездіяльності з боку окремих державних органів.

Навіть ті, хто наразі не отримав остаточного юридичного результату, відзначають важливість консультацій:

«Задоволена консультацією. Складнощі у відсутності статей Закону. Які права і пільги мають родичі викрадених, як бути з рахунками викрадених, який статус рідних, як діяти коли росія не визнає факт викрадення...»

Ці свідчення підтверджують важливу функцію правничої підтримки як орієнтиру та джерела психологічної та правової стабільності у ситуаціях, коли національне та міжнародне право ще не здатні забезпечити оперативне реагування.

Отже, основними запитами, з якими звертаються постраждалі особи або їхні родичі, є встановлення фактів незаконного позбавлення волі, пошук зниклих осіб, оформлення правового статусу та підготовка відповідних звернень. Значна частина осіб, які потребували консультації, перебуває за кордоном або походить із регіонів, які постраждали від окупації, що формує специфіку надання правничої допомоги в контексті збройного конфлікту.

У цьому році служба правничої допомоги Об'єднання працює завдяки підтримці наших партнерів «Фонд Східна Європа» та «People in Need». Дякуємо!

Звернутись за юридичною підтримкою до Об'єднання можливо заповнивши форму за цим посиланням: <https://www.relativespp.org/legal-assistance>

Якщо ви хочете поставити додаткові запитання щодо нашої підтримки та порядку її отримання, зв'яжіться з нами за цими контактами:

info@relativespp.org

www.relativespp.org <https://www.facebook.com/relativespp>

Огляд підготовлено правовою аналітикинею Об'єднання родичів політв'язнів Кремля Світланою Одінцовою за фінансової підтримки чеської організації People in Need у рамках ініціативи SOS Ukraine. Зміст публікації не обов'язково збігається з їхньою позицією.